

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/228269,Marek-Wierzbicki-Mlodziejowy-nurt-ruchu-Solidarnosci-w-latach-1980-1989.html>
26.02.2026, 21:53

Marek Wierzbicki: Młodzieżowy nurt ruchu Solidarności w latach 1980-1989

Latem 1980 r. doszło do kolejnego protestu społecznego w Polsce, który pod względem skali i konsekwencji przerósł wszystkie poprzednie.

[Harcerstwo](#) [Młodzież](#) [Opozycja w PRL](#) [Solidarność](#)

31.08

Zbiórka Kręgu Instruktorów Harcerskich im. A. Małkowskiego, Wiktorówki, maj 1981 r. Od prawej: hm. Kazimierz Wiatr, hm. Stanisław Czopowicz, z lewej: Maciej Krupa (fot. ze zbiorów Marcina Kapusty)

W jego rezultacie utworzono Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, łączący funkcje związku zawodowego, ruchu społecznego, narodowego i partii politycznej. Co ważne, pozostawał on poza kontrolą partii komunistycznej – Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W ten sposób rozpoczął się kilkunastomiesięczny okres „dwuwładzy”.

Cechą charakterystyczną rzeczywistości politycznej lat 1980-1981 stało się m.in. niespotykane od 1956 r. rozbudzenie aktywności społecznej i politycznej młodzieży, na co wpływało przede wszystkim znaczne poszerzenie zakresu wolności i innych swobód obywatelskich.

Lata 1980-1981

W tym okresie zaczęły spontanicznie powstawać organizacje młodzieżowe wyłaniane przez społeczeństwo, niejednokrotnie wbrew władzy. Jeśli chodzi o udział młodzieży w działaniach NSZZ „Solidarność”, to nie odgrywała ona tam samodzielnej roli, poza tym że przy zarządach okręgów tworzone komisje młodzieżowe. Przy wsparciu organizacji opozycji politycznej, np.

Ruchu Młodej Polski, Konfederacji Polski Niepodległej, Niezależnego Zrzeszenia Studentów i Solidarności, „uczniowskie komitety odnowy społecznej” tworzone także w szkołach średnich na terenie całego kraju.

Ugrupowania tego rodzaju powstawały w wielu miastach, m.in. Gdańsku, Warszawie, Toruniu, Lublinie, Bielsku-Białej, Jastrzębiu, Rzeszowie, Białymstoku, Rudzie Śląskiej, Koszalinie, Przemyśle, Szczecinie. Realizowały podobne cele, zajmując się np. propagowaniem patriotyzmu, podstawowych wartości ogólnoludzkich i praw obywatelskich, jak również działaniami na rzecz likwidacji monopolu PZPR w wychowaniu dzieci i młodzieży. Promowały samokształcenie, organizowały życie kulturalne i rozrywki w czasie wolnym.

Pod koniec roku szkolnego 1980/1981 pojawiła się inicjatywa zjednoczenia wszystkich organizacji uczniowskich w ogólnopolską federację. Niezależne Wydawnictwo Młodzieżowe „Wprost”, przy współpracy „Solidarności” Regionu Gdańskiego i NZS, zorganizowało Ogólnopolskie Spotkanie Przedstawicieli Środowisk Uczniowskich.

W obecności 150-200 delegatów ugrupowań młodzieżowych z całego kraju, 12 i 13 września 1981 r. w Gdańsku powołano Federację Młodzieży Szkolnej, która rozpoczęła starania o rejestrację w sądzie. Organem prasowym nowej formacji stało się – ukazujące się poza zasięgiem cenzury – czasopismo „Uczeń Polski”, a wydawnictwem „Wprost”.

Ważną rolę w środowisku studenckim odegrało NZS, które po fali strajków na wyższych uczelniach, od lutego 1981 r. działało legalnie. Odgrywało ono rolę organizacji walczącej o prawa studentów na uczelniach oraz na rzecz demokratyzacji życia publicznego i ograniczenia wpływów PZPR. Jego działalność charakteryzował radykalizm postulatów politycznych (np. uwolnienia więźniów politycznych, autonomii wyższych uczelni), jak również form działania (np. demonstracji ulicznych, akcji ulotkowych i strajków okupacyjnych). Jesienią 1981 r. liczyło już ok. 110 tys. członków.

Ożywienie nastąpiło także w środowisku harcerskim. Nowa sytuacja społeczno-polityczna pozwoliła na przemeblowanie „harcerskiego podwórka”, do głosu doszły osoby domagające się zreformowania harcerstwa, którego drugi, „niepokorny” nurt zyskał rangę znaczącego, niezależnego od władzy ruchu społecznego młodzieży lat 80. (co było nie do pomyślenia jeszcze kilka lat wcześniej). Już we wrześniu 1980 r. w sposób spontaniczny poszczególne środowiska wysuwały żądania odnowy harcerstwa i konsolidacji sił zainteresowanych tym postulatem.

25 października 1980 r. w Warszawie na spotkaniu u dr. Tomasza Strzembosza – byłego instruktora harcerskiego – powstało Porozumienie Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego, stawiające sobie za cel odnowę opanowanego przez komunistów Związku Harcerstwa Polskiego. Niecały miesiąc później, 22 listopada, na kolejnym zebraniu Porozumienie Instruktorów Harcerskich przekształcono w Porozumienie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM) – ciało koordynujące działalność kręgów mających tego samego patrona, a zarazem zgadzających się na przyjęcie do realizacji postulatów z listu otwartego instruktorów ZHP ze środowiska krakowskiego. Pracami tego gremium kierowała Rada Porozumienia z przewodniczącym – hm. Stanisławem Czopowiczem. Tworzyli ją także harcmistrzowie Michał Bobrzyński, Joanna Januszewska, Piotr Stawicki, Andrzej Suchocki, Waldemar Uziak i Kazimierz Wiatr. 21 listopada 1980 r. ukazał się pierwszy numer czasopisma „Bratnie Słowo”, organu prasowego KIHAM, a działalność wydawnicza nowego ruchu okazała się najtrwalszym elementem jego dziedzictwa. Obok wspomnianego „Bratniego Słowa” niemal każdy krąg miał własny periodyk.

W 1981 r. w Warszawie, na bazie „Biblioteczki Bratniego Słowa”, powstało Niezależne Wydawnictwo Harcerskie (NWH), publikujące opracowania historyczne, metodyczne i programowe dla wszystkich harcerskich organizacji niezależnych. Do KIHAM należało prawie tysiąc instruktorów, ponad 1,2 tys. drużyn oraz co najmniej 30-35 tys. harcerek i harcerzy. Celem KIHAM stała się odnowa Związku Harcerstwa Polskiego – wówczas zbiurokratyzowanej, upolitycznionej, masowej struktury podległej PZPR – poprzez powrót do korzeni metody i idei harcerskiej, symbolizowanej przez Andrzeja Małkowskiego, twórcę polskiej odmiany skautingu.

Negatywny wynik akcji reformatorskiej KIHAM spowodował wyjście części jego instruktorów z ZHP i powołanie w następnych miesiącach Niezależnego Ruchu Harcerskiego (Warszawa, Lublin). Wywołał też radykalizację środowiska instruktorskiego, na fali której kręgi kihamowskie zaczęły przygotowywać plany utworzenia odrębnej od ZHP organizacji harcerskiej. Zostało to zniweczone wprowadzeniem stanu wojennego w Polsce, 13 grudnia 1981 r.

[Czytaj artykuł Marka Wierzbickiego *Młodzieżowy nurt ruchu Solidarności w latach 1980-1989* na portalu *przystanekhistoria.pl*](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Harcerze, Młodzież, Opozycja w PRL, Solidarność

Artykuł